Talentia
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

LAUSUNTO

10.2.2022

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 231/2021 vp)

Toimeenpanossa panostettava johtamiseen, asiantuntijoiden osaamisen hyödyntämiseen ja asiakkaiden osallistamiseen

Hallituksen esityksellä varaudutaan väestön ikääntymiseen lujittamalla iäkkäiden henkilöiden palvelujen laatua ja riittävyyttä. Huolellisesti valmistellulla esityksellä halutaan muun muassa kehittää niin kotihoitoa kuin asumisen palvelurakennetta sekä tehostaa sosiaalihuollon omavalvontaa ja johtamista.

Talentia pitää esityksen tavoitteita oikeansuuntaisina ja välttämättöminä palvelutarpeisiin vastaamiseksi sekä asiakasturvallisuuden varmistamiseksi. Tavoitteita tukevat myös esityksessä mainitut kehittämistoimenpiteet kuten ikäohjelman kokonaisuus sekä hyvinvointialueilla toteutettavat iäkkäiden kotona asumista tukevien palveluiden kehittämishankkeet.

Ikääntymiseen liittyviin palvelutarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan proaktiiviseen toimintaan ohjaavaa lainsäädäntöä. Esityksen haasteet kytkeytyvät erityisesti toimeenpanoon: riittävän rahoituksen, kattavan palvelurakenteen, sitoutuneiden ammattihenkilöiden ja osaavan johtamisen varmistamiseen.

Esityksen tavoitteiden toteutumisen keskeiseen haasteeseen osaavan työvoiman varmistamiseen etsitään parhaillaan kansallisesti ratkaisuja useilla foorumeilla kuten seuraavilla: STM on käynnistänyt poikkihallinnollisen ohjelman sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi. Tämä työ linkittyy TYÖ2030-ohjelmaan, jolla muun muassa pyritään nostamaan työhyvinvointi Suomessa maailman parhaaksi vuoteen 2030 mennessä. OKM:n ja STM:n sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen -hankkeessa puolestaan tavoitellaan sosiaali- ja terveysalan tehtäviin suuntaavien korkeakoulututkintojen ja niiden vetovoiman sekä tutkintoja täydentävän korkeakoulutuksen kehittämistä kuin myös sote-uudistuksen tavoitteiden tukemista osaamista vahvistamalla. Sote-uudistukseen liittyvällä tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmalla tähdätään puolestaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatapojen uudistamiseen.

Lainsäädännön ja kehittämistyön toimeenpanossa keskeinen vastuu on hyvinvointialueilla ja eri palveluntuottajilla eri tasoilla tehtävällä johtamisella. Talouden, toiminnan ja henkilöstön johtamisessa on varmistettava monialainen ja -ammatillinen asiantuntijuus ja johtamisosaaminen sekä *osallistettava sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt aktiivisiksi asiantuntijakumppaneiksi* laadukkaiden ja kehittyvien palvelujen toteuttamisessa. Asiakasturvallisuuden edistäminen edellyttää myös *asiakkaiden tavoitteellista osallistamista* toiminnan kehittämiseen.

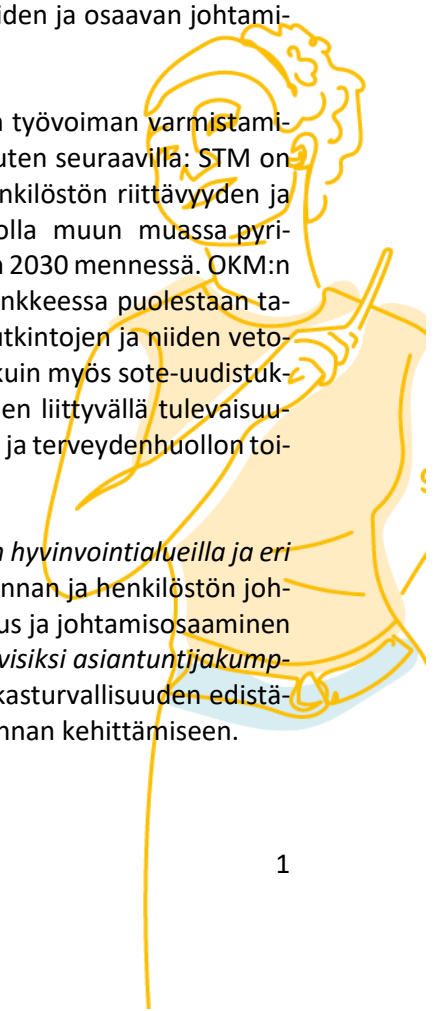

Asiakkaiden sosiaalihuollon palvelujen tarpeet on selvitettävä sosiaalihuoltolain 36 – 37 §:n mukaan palvelutarpeen arvioinnilla ja kirjattava selvittämisen tulos asiakassuunnitelmaan sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaisesti. Ikääntyneiden asiakkaiden palvelutarve on puolestaan selvitettävä vanhuspalvelulain 15, 15 a ja 15 b §:n mukaisesti ja palvelusuunnitelma tehtävä lain 16 §:n mukaisesti. Palvelujen myöntämistä koskevat hallintopäätökset on tehtävä sosiaalihuoltolain 45 §:n ja vanhuspalvelulain 18 §:n mukaisesti.

Voimassa olevan lainsäädännön ja nyt ehdotetun pohjalta sosiaalihuollon asiakasprosessi on hahmotettavissa jatkumona, jossa keskeisiä toimijoita ovat laillistetut sosiaalihuollon ammattihenkilöt. Kuten STM:n julkaisussa Sosiaalityön tulevaisuus - Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä (STM:n raportteja ja muistioita 2019:47, s.41-42) todetaan, on asiakastyön eri prosessien erottaminen toisistaan hankalaa ja usein asiakkaan edun näkökulmasta epätarkoituksenmukaista. Siksi STM:n päivitettäväksi tulevassa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa on tarpeen kirkastaa eri ammattihenkilöiden roolia ja vastuita sosiaalihuollon asiakastyön prosessien kokonaisuudessa vanhuspalvelut mukaan lukien asiakasturvallisuuden varmistaminen huomioon ottaen.

Sosiaalihuoltolaki

Lapsiperheen oikeus kotipalveluun 18 a §

Talentia kannattaa lapsiperheen kotipalvelua koskevien säännösten kokonaisuutta ehdotetun pykälän mukaisesti. Ehdotettu tarkentaa lapsiperheen kotipalvelun suhdetta erityisesti sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaiseen perhetyöhön.

Kotihoito 19 a §

Ehdotus kotihoidon järjestämisestä asiakkaan tarpeen mukaan vuorokauden ajasta riippumatta edistää asiakasturvallisuutta. Palvelutarpeen arvioinnissa todettuihin hoidon ja huolenpidon tarpeisiin on voitava vastata kaikkina vuorokauden aikoina sisällyttämällä ne asiakassuunnitelmaan. Kuten yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan useilla kotihoidon käynneillä eri vuorokauden aikoina ei pidä korvata 21 c §:ssä säädettäväksi ehdotettua ympärivuorokautista palveluasumista.

Turva-auttamispalvelut 19 b §

Kotihoidon asiakkaiden äkillisiin vuorokauden ajasta riippumattomiin avun tarpeisiin ehdotetaan vastattavaksi uudella itsenäisellä sosiaalipalvelulla turva-auttamispalvelulla. Talentia kannattaa ehdotettua ja pitää asiakkaiden turvallisuuden ja palvelun laadun kannalta välttämättömänä sitä, että turva-auttamispalveluissa sekä avun tarpeen arvioija että avun antaja on tehtävään soveltuva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

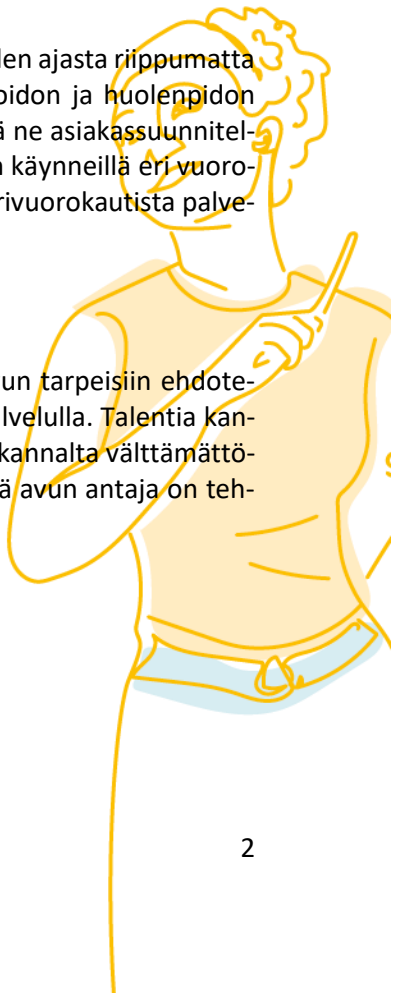

Talentia
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Asumista koskevat säännökset 21 §, 21 a §, 21 b §, 21 c § ja 46 c §

Talentia tukee sosiaalihuoltolain asumispalvelusäännösten uudistamista, jotta on mahdollista rakentaa asumista ja sitä tukevia palveluja kotihoidon ja ympärivuorokautisen asumispalvelun välille.

Tilapäisestä asumisesta lyhytaikaisena ja kiireellisenä apuna ehdotetaan säädettäväksi 21 §:ssä. Talentia pitää tässä yhteydessä tärkeänä yksityiskohtaisiin perusteluihin sisältyvää huomiota, että asunnon järjestäminen asunnottomille ja muille asunnon tarpeessa oleville on myös sote-uudistuksen jälkeen pääasiassa kunnan asuntoviranomaisten vastuulla oleva tehtävä.

Tuetusta asumisesta säädettäisiin 21 a §:ssä. Sillä tarkoitetaan itsenäistä asumista pääasiassa tavallisissa vuokra-asunnoissa, jota tuetaan asiakkaille annettavalla sosiaaliohjauksella. Tuetun asumisen asiakkaille järjestettäisiin myös muita palvelutarpeen arvioinnissa tarpeellisiksi todettuja sosiaalipalveluja. Talentia painottaa, että tuettua asumista järjestettäessä on kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, että asiakassuunnitelmaan kirjataan tiedot tarvittavista yhteistyötahoista ja vastuiden jakautumisesta eri toimijoiden kesken.

Yhteisöllisestä asumisesta uutena nimikkeenä säädettäisiin 21 b §:ssä. Yhteisöllisessä asumisessa palvelut ja asuminen järjestettäisiin erikseen. Yhteisöllinen asuminen voi yksityiskohtaisten perustelujen mukaan olla niin välivaihe itsenäiseen asumiseen kuin toisaalta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen siirryttäessä. Talentia näkee merkittäväksi asiakkaiden sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisen kannalta, että tilojen tulee soveltua yhteiseen käyttöön ja että asukkaille olisi tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Asiakkaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut järjestettäisiin perustellusti yhteisöllisestä asumisesta erillisinä sosiaalipalveluina. Talentia pitää tärkeänä sitä, että yhteisöllisen asumisen asiakkaille voitaisiin nykytilanteesta poiketen järjestää myös omaishoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua omaishoitoa.

Ympärivuorokautisesta palveluasumisesta säädettäisiin 21 c §:ssä. Toisin kuin 21 b §:n mukaisessa yhteisöllisessä asumisessa, muodostaisivat asuminen ja palvelut ympärivuorokautisessa palveluasumisessa kiinteän kokonaisuuden. On välttämätöntä, että lyhytaikainen ympärivuorokautinen palveluasuminen voi olla niin tilapäistä kuin säännöllisesti toistuvaa. Ympärivuorokautisen palveluasumisen yhtenä järjestämiskriteerinä mainitaan 21 c §:n 3 momentissa vaativa ammatillinen hoito. Koska kyseessä on uusi käsite, niin säännöksen toimeenpanon tueksi on välttämätöntä, että sen sisältö määritellään erikseen viimeistään sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa siitä huolimatta, että kontekstista voi tehdä päätelmiä käsitteen ajatellusta sisällöstä. Hallituksen esityksestä käsitteen määrittely puuttuu.

Yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen yhdistämisestä säädettäisiin 46 c §:ssä. Ehdotus on toiminnallisesti perusteltu, mutta kaipaa esitettyä tarkempaa arviointia niin asiakasturvallisuuden, valvonnan kuin henkilöstön työturvallisuuden ja -hyvinvoinnin varmistamisen näkökulmista.

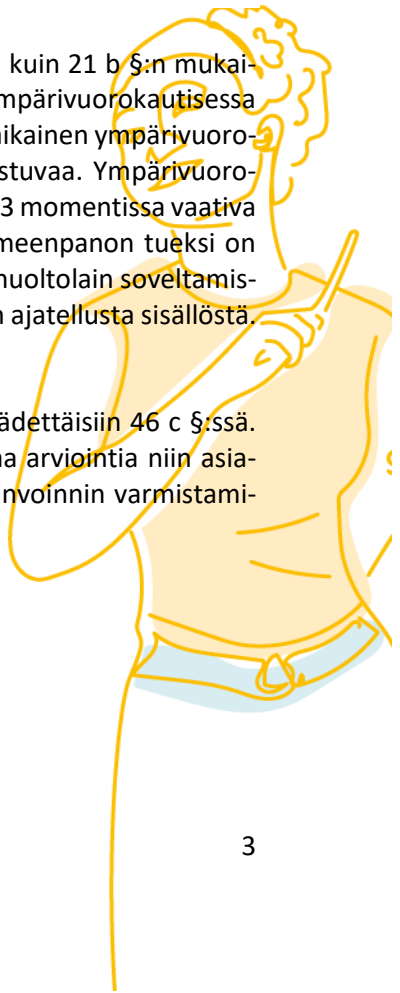

Sosiaalihuollon johtaminen 46 a §, henkilöstö 49 a § ja omavalvonta 47 §

Sosiaalihuoltolain palvelujen laadun varmistamista käsittelevään 5 lukuun ehdotetaan tarpeellisia muutoksia sosiaalihuollon johtamista, omavalvontaa ja henkilöstöä koskeviin säännöksiin niin asiakasturvallisuuden kuin ammattietiikan, henkilöstön pitovoiman ja työhyvinvoinnin tukemiseksi.

Uuden ehdotetun 46 a §:n 4 momentin mukaan johtaja vastaisi siitä, että toimintayksikössä on henkilöstö, joka vastaa sosiaalihuoltolain 49 a §:ään ehdotettua 3 momenttia: henkilöstön määrän, koulutuksen ja tehtävärakenteen on vastattava toimintayksikön asiakkaiden määrää ja palvelun tarvetta. Tehtävärakenteita on kehitettävä tunnistamalla työnjakoon keskeisesti vaikuttavat tekijät työyhteisöissä eli osaaminen, asiakasturvallisuus, lainsäädäntö, työhyvinvointi ja työurat (Talentian linjauksia työnjakoon).

Lisäksi johtaja vastaisi siitä, että yksikön asiakastyössä noudatetaan sille asetettuja lakisääteisiä vaatimuksia. Viimekätinen vastuu velvoitteiden toteutumisesta kohdentuu tarkoituksenmukaisesti yksityiskohtaisten perustelujen mukaan taholle, joka vastaa toiminnan taloudellisesta resursoinnista ja jolla tulisi näin ollen olla ajantasainen tieto resurssitarpeista.

Osaavan työvoiman pitovoimaa tukee ehdotettuun 46 a §:n 4 momenttiin säännökseen sisältyvä velvoite siitä, että johtajan olisi lisäksi huolehdittava omavalvonnan toteuttamisesta osana yksikön päivittäistoimintoja ja tuettava henkilöstön työhyvinvointia.

Omavalvontaa koskeva 47 § on kokonaisuudessaan kannatettava. Toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota omavalvonnan yhteisölliseen toteuttamiseen sen johtamista, käytäntöjä ja kulttuuria kehittämällä siten, että palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus varmistetaan (ehdotetun 47 §:n 6 mom., sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 40 §).

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Välittömään asiakastyöhön osallistuvat henkilöt ympärivuorokautisessa palveluasumisessa 3 a §

Talentia kannattaa pykälän 1 momentin 11 kohdan muuttamista palvelun laadun parantamiseksi siten, että hoitoapulaisen ja kotiavustajan nimikkeet poistettaisiin mitoitukseen laskettavien nimikkeiden luettelosta ehdotetulla siirtymäsäännöksen sisältävällä tavalla.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 5 §, hyvinvointia edistävät palvelut 12 § ja palvelujen laadun seuranta 24 a §

Ehdotetut säännökset tukevat vanhuspalvelujen strategista suunnittelua ja ennakointia, palvelujen hankintaa ja resursointia sekä tiedolla johtamista ja laadun arviointia että valvontaa, joihin hyvinvointialueilla tulee toimeenpanossa varata riittävä monialainen osaaminen sekä johtamisen ja muu tarvittava tuki palvelujen kehittämiseksi hyvinvointialueen tarpeita vastaaviksi.

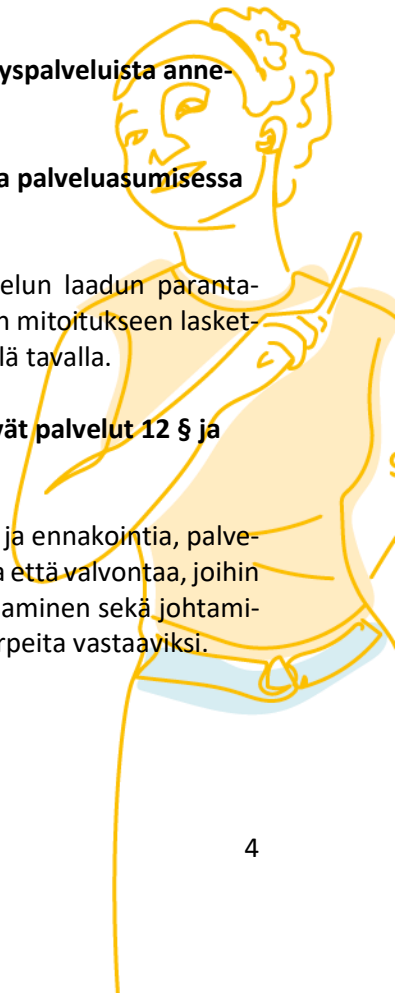

Pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamista ohjaavat periaatteet 14 §, pitkäaikaisen laitoshoidon edellytykset 14 a § ja pitkäaikaisen laitoshoidon edellytysten selvittäminen 15 b §

Ehdotus pitkäaikaisen laitoshoidon lopettamisesta sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitetussa laitospalvelun toimintayksikössä siirtymäajan jälkeen 1.1.2028 alkaen vahvistaa tarkoituksenmukaisesti iäkkäiden henkilöiden asumisen järjestämistä muualla kuin laitosympäristössä. Talentia katsoo, että on perusteltua ehdotetulla tavalla rajata pitkäaikainen laitoshoito jatkossa järjestettäväksi yksinomaan terveyskeskuksen vuodeosastolla vain lääketieteellisin tai potilasturvallisuuteen liittyvin perustein.

Omatyöntekijä 17 §

Omatyöntekijän tehtävien täsmentäminen sinänsä perustellun ehdotuksen mukaisesti edellyttää, että käytännössä omatyöntekijöiden osaamista johdetaan, kehitetään ja varmistetaan, jotta he voivat tehtävässään toimia siinä vaadittavilla tavoilla asiakasturvallisesti.

Henkilöstö 20 §

Henkilöstömitoituksesta puhutaan usein julkisuudessa hoitajamitoituksena. Talentia muistuttaa, että 3 a §:ssä säädetyt välittömiin asiakastyöhön osallistuviin henkilöihin kuuluvat muun muassa laillistetut sosionomit, geronomit ja kuntoutuksen ohjaajat. Laadukkaan palvelun tuottamiseksi on tärkeä huolehtia osaamisen oikeasta käytöstä sekä tehtävärakenteen ja työnjaon kehittämisestä erilaiset osaamiset tunnustaen, tunnistaen ja niitä kehittäen.

Lääkehoidon koulutuksen riittävyyden arviointiin ohjataan yksityiskohtaisissa perusteluissa selkeästi korostamalla työnantajan vastuuta arvioida työntekijän lääkehoidon koulutuksen ja osaamisen riittävyys kunkin tehtäväkokonaisuuden osalta hyödyntämällä esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemaa turvallisen lääkehoidon opasta (Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen, Sosiaali- ja terveysministeriö 2021:6). Lääkehoidon toteuttamiseen osallistuvalla työntekijällä olisi oltava tehtävän edellyttämä riittävä lääkehoidon koulutus ja osaaminen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että koulutus on mahdollista hankkia ammattiin johtaneiden opintojen yhteydessä tai niiden lisäksi. Yksityiskohtaiset perustelut tukevat näin ollen myös laillistettujen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekrytointia osaksi välitöntä asiakastyötä niissäkin tapauksissa, joissa tutkintoon ei katsota sisältyvän riittäviä lääkehoidon opintoja.

Johtaminen 21 §

Perustellusti vastaavalla tavalla kuin sosiaalihuoltolain 46 a §:ään ehdotetaan toimintayksikön johtajalle vastuuta toimivaltansa rajoissa henkilöstön määrästä, koulutuksesta ja tehtävärakenteesta kuitenkin siten, että viime kädessä vastuu velvoitteiden toteuttamisesta olisi sillä taholla, joka vastaa toiminnan taloudellisesta resursoinnista ja jolle toimintayksikön johtajan tulisi toimittaa ajantasainen tieto mahdollisista lisäresurssien tarpeesta. Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi on välttämätöntä ehdotetulla tavalla säätää myös johtamisen toteuttamisesta työntekijöiden työhyvinvointia tukien.

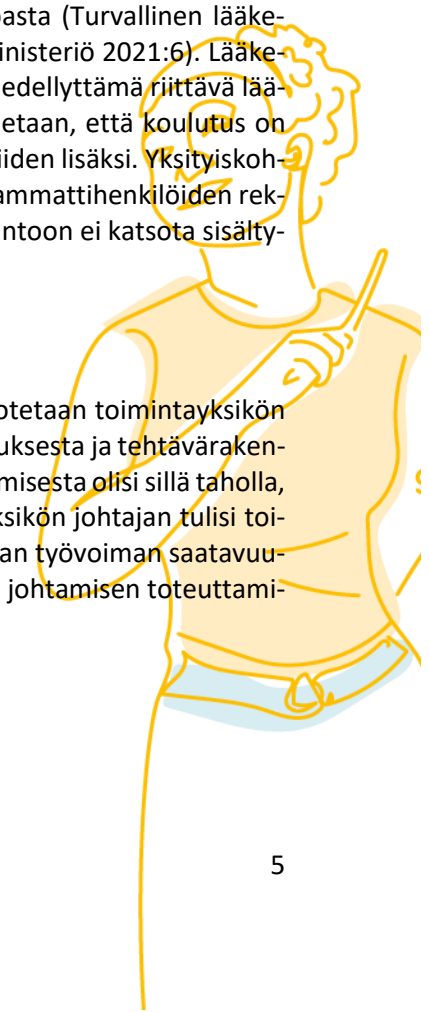

Talentia
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Omavalvonta 23 §

Ehdotetussa omavalvontaa koskevassa säännöksessä korostuvat välttämättöminä asiakasturvallisuuden varmistamisen ulottuvuuksina käytäntöjen ja työtapojen kehittäminen osana toimintayksikön päivittäisiä toimintoja. Myös vanhuspalvelujen toimintayksiköissä on kiinnitettävä erityistä huomiota omavalvonnan yhteisölliseen toteuttamiseen omavalvonnan johtamista, käytäntöjä ja kulttuuria kehittämällä siten, että palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus varmistetaan.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Jenni Karsio
puheenjohtaja

Jaana Manssila
erityisasiantuntija

Lisätietoja: Jaana Manssila (jaana.manssila@talentia.fi, 045 7881 3880)

